

Rikosseuraamusviraston monisteita 9/2004

Vankien sijoitus ulkopuoliseen laitokseen vuonna 2003

Vuokko Karsikas, Kati Sunimento

22.6.2004

VANKIEN SIJOITUS ULKOPUOLISEEN LAITOKSEEN VUONNA 2003

SISÄLLYS

1. Ohjaus- ja seurantaryhmä	2
2. Säästöstausta ja toiminnan rahoitusperiaatteet	3
3. Sijoitetut vangit	4
4. Yhteistyö vankiloiden sekä päihdehuolto- ja kuntoutuslaitosten kesken.....	5
4.1 Edellytykset sijoituslaitoksille	6
4.2 Yhteistyölaitokset.....	6
5. Yhteistyö vankiloiden ja kotikuntien kesken	9
6. Rahoitus	10
7. Sijoitetun vangin valvonta	11
8. Yhteenveto ja johtopäätökset	12

1. OHJAUS- JA SEURANTARYHMÄ

Rikosseuraamusviraston johtoryhmä asetti 1.11.2001 vankilan ulkopuolisessa laitoksessa tapahtuvan vankien kuntoutuksen ohjausta ja seurantaa varten ohjaus- ja seurantaryhmän, jonka tehtävänä on seurata vankilan ulkopuolisessa laitoksessa vangeille järjestetyn kuntouttavan toiminnan tavoitteiden toteutumista, toiminnan sisältöjä, käytettyjä toimintamalleja, asiakastyytyvyyttä ja toiminnan vaikuttavuutta.

Ohjaus- ja seurantaryhmän tulee raportoida toiminnasta saaduista kokemuksista ja kehittämistarpeista Rikosseuraamusvirastolle tarpeen mukaan ja kustakin toimintavuodesta seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä. Tämä raportti on laadittu ko. tarkoitusta varten. Esitetyt tiedot perustuvat vankiloiden raporteihin sekä vankien ni-
milehtitietoihin.

Ohjaus- ja seurantaryhmän kokoonpano on seuraava:

- Vankeinhoitojohtaja Ahti Lempiö, Rikosseuraamusvirasto, puheenjohtaja
- Kriminaalihuoltojohtaja Pauli Nieminen, Rikosseuraamusvirasto
- Erityisasiantuntija Vuokko Karsikas, Rikosseuraamusvirasto, sihteeri
- Johtaja Jaakko Kopra, Riihimäen vankila
- Johtaja Tuomo Kärjenmäki, Satakunnan vankila
- Psykologi Liisa Riittinen, Mikkelin vankila
- Johtava Sosiaalityöntekijä Helena Sinervo, Kriminaalihuoltolaitoksen Tampereen aluetoimisto
- Tutkija Yrjö Nuorvala, STAKES
- Tutkimussihteeri Jouni Tourunen, Järvenpään sosiaalisairaala
- Psykologi Maija Laukkanen, Silta-Valmennusyhdistys ry.
- Asumispalveluvastaava Kari Vuorinen, Silta-Valmennusyhdistys ry.

Ohjaus- ja seurantaryhmä kävi vuonna 2003 tutustumassa Tessiobackassa, Tyynelän kuntoutuskeskuksessa, Mikkelin-yhteisössä ja Tuustaipaleen kuntoutuskeskuksessa. Ryhmä valmisti sijoitusasian käsittelyä ja raportointia varten liitteessä olevat lomakkeet.

2. SÄÄDÖSTAUSTA JA TOIMINNAN RAHOITUSPERIAATTEET

Vankien sijoitus ulkopuoliseen laitokseen tuli mahdolliseksi 1.6.1999 lukien rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 3 d §:n (364/1999) nojalla. Sen mukaan luotettavaksi katsottava vanki, jolla on päihdeongelma tai jolla voidaan olettaa olevan erityisiä vaikeuksia selviytyä vapaudessa, voidaan sijoittaa määräajaksi rangaistuslaitoksen ulkopuoliseen laitokseen tai vastaavaan yksikköön, jossa hän osallistuu päihdehuoltoon tai hänen selviytymismahdollisuuksiaan parantavaan muuhun tavoitteelliseen toimintaan. Luvan ehdoksi voidaan asettaa, että vanki pyydettyä antaa virtsanäytteen tai suorittaa puhalluskokeen. Sijoituksen ehtona on myös, että vanki suostuu siihen, että ulkopuolinen laitos tai vastaava yksikkö saa ilmoittaa vankilalle ehtojen rikkomisesta. Jos vanki ei noudata hänelle asetettuja ehtoja, sijoitusmääräys voidaan peruuttaa.

Vankeinhoitoasetuksen 57 a §:n (700/1999) mukaan sijoitussopimuksessa sovitaan sijoituksen tavoitteet, sijoitusajankohta, sijoituksen kesto, toiminnan sisältö sijoituspaikassa, vangille asetettavat ehdot, seuraamukset ehtojen rikkomisesta, yhteydenpito vankilan, sijoituspaikan ja vangin kotikunnan välillä, toimenpiteet sijoituksen päättyessä sekä muut tarvittavat asiat. Sopimus sisältää lisäksi vangin sitoumuksen tavoitteelliseen toimintaan sijoitusyksikössä. Sijoitus edellyttää, että kustannusten suorittamisesta on sovittu.

Oikeusministeriön päätöksen 15.6.1999 mukaan vangin sijoittamisesta ulkopuoliseen laitokseen päättää oikeusministeriön vankeinhoito-osasto tai vankilan johtaja sen mukaan kuin toimivallan jaosta on päätetty rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 3 b §:n nojalla vangille myönnettävän poistumislupa-asian ratkaisemisessa. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto voi yksittäistapauksessa ottaa käsiteltäväkseen johtajan toimivaltaan kuuluvan vangin sijoittamista tai sijoituksen peruutusta koskevan asian.

Vankeinhoito-osaston (nykyisin Rikosseuraamusvirasto) ohje 21.12.2000 /12/011/2000 määrittelee mm. sijoituksen edellytykset ja sijoitetun vangin valvonnan ja sijoituksen peruuttamiseen liittyvät asiat. Vangin sijoitus sijoituslaitokseen on osa suunnitelmallista työtä vangin toimintakyvyn kehittämiseksi. Tämän vuoksi edellytetään paitsi vangin luotettavuutta myös sitä, että vanki tarvitsee työ- ja toimintakykynsä edistämiseksi selkeää hoitoa, tukea, kuntoutusta tai muuta apua, jota ei voida tai jota ei ole tarkoituksenmukaista järjestää rangaistuslaitoksessa, ja sijoittuminen ulkopuoliseen laitokseen tukee vangin rangaistusajan suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Sijoitus perustuu rangaistuslaitoksen, sijoituslaitoksen, tarvittaessa vangin kotikunnan ja vangin väliseen vapaaehtoiselta pohjalta laadittavaan sopimukseen. Ohjeen mukaan rangaistusaikainen sijoitus voidaan korvata vankeinhoito-osaston määrärahoista, jos sitä ei voida rahoittaa muulla tavalla.

Vankien ohjaamisesta kuntoutukseen vastaavat vankilat. Toimintaan sijoittaminen tehdään yhteistyössä lähettävän vankilan, sijoituslaitoksen ja tarvittaessa vangin kotikunnan kesken. Valintapäätöksen jälkeen vankila ja sijoituslaitos tekevät sopimuksen vangin RTL:n 2 luvun 3 d §:n mukaisesta sijoituksesta rangaistuslaitoksen ulkopuoliseen kuntoutukseen. Vangin tulee sitoutua sijoitusta koskevien ehtojen noudattamiseen.

3. SIJOITETUT VANGIT

Päihdehuoltolaitoksiin on vuonna 2003 ollut sijoitettuna yhteensä 23 vankia, joista 21 on uusia sijoitettuja. Silta-Valmennusyhdistykseen on ollut sijoitettuna vuonna 2003 yhteensä 18 vankia, joista 5 on aloittanut jo edellisenä vuonna, uusia aloittaneita on siten 13. Yhteensä ulkopuoliseen laitokseen vuonna 2003 on ollut sijoitettuna 41 vankia. Vuoden 2003 lopussa päihdehuoltolaitoksissa oli seitsemän vankia ja Silta-Valmennusyhdistyksessä kolme vankia. Päihdehuoltolaitokseen sijoitetuissa naisia oli viisi ja Silta-Valmennukseen sijoitetuissa oli yksi nainen.

Sijoitetut vangit vuosina 2000 - 2003

	2000	2001	2002	2003
Silta-Valmennusyhdistys	-	6	23	18
Päihdehuoltolaitokset	6	15	19	23
Muut laitokset	-	-	1	-

Ulkopuoliseen päihdehuolto- tai kuntoutuslaitokseen sijoitettujen vankien keski-ikä oli 33 vuotta. Heidän ikänsä vaihtelivat 21:stä 53 vuoteen. Viisi sijoitettua oli sakon muuntorangaistusta suorittavia. Muiden vankilakertaisuus oli keskimäärin 5 ja se vaihteli 1:stä 15:een. Rikokset vaihtelivat laidasta laitaan. Useimmilla vangeilla päärikoksena oli huumausainerikos, varkaus, ryöstö tai muu omaisuusrikos. Vankila-ajan pituus oli noin puolella sijoitetuista 6 kuukauden ja alle 2 vuoden välillä. Yli 4 vuoden rangaistus-aika oli neljällä sijoitetulla.

Kuntoutusajan pituus ulkopuolisessa laitoksessa oli seuraava:

	Silta-Valmennus	Muut laitokset
2 viikkoa – alle 1 kuukausi	-	2
1 kk – alle 3 kuukautta	5	11
3 kk – alle 6 kuukautta	11	10
6 kuukautta tai enemmän	2	-
Yhteensä	18	23

Pituus on laskettu siten, että kuntoutuksessa edelleen oleville on laskettu suunniteltu pituus ja kuntoutuksen keskeyttäneille sen todellinen pituus, samoin kuin kuntoutuksen suunnitellusti päättäneille.

Silta-Valmennusyhdistyksessä sijoitusajat olivat yleensä 3 kuukaudesta alle 6 kuukauteen, kun muissa laitoksissa reilu puolet sijoituksista jäi alle 3 kuukauden pituisiksi. Kuntoutusvuorokausia oli Silta-Valmennuksessa n. 2100 ja muissa laitoksissa n. 1800.

Sijoitukset toteutuivat pääosin suunnitellun mukaisesti ja suurinta osaa niistä pidettiin muutenkin onnistuneina. Muutama vanki retkahti kuntoutuksen aikana. Yli puolet hoitosuhteista jatkui myös vapautumisen jälkeen.

4. YHTEISTYÖ VANKILOIDEN SEKÄ PÄIHDEHUOLTO- JA KUNTOUTUSLAITOSTEN KESKEN

Vuonna 2003 vankeja on sijoitettu seuraaviin laitoksiin:

■ Kankaanpään A-koti	1
■ Kiviharjun kuntoutumisklinikka	1
■ Mainiemen kuntoutuskeskus	2
■ Mikkeli-Yhteisö	7
■ Pyhänsivun Kan-koti	1
■ Ridasjärven päihdehoitokeskus	2
■ Tervalammin kuntoutumiskeskus	2
■ Tessio Backa	7
■ Silta-Valmennusyhdistys	18
Yhteensä	41

Vankeja sijoittivat ulkopuoliseen laitokseen seuraavat vankilat:

Päihdehuoltolaitokseen

■ Hämeenlinnan vankila	2 (molemmat naisia)
■ Helsingin vankila	4
■ Laukaan vankila	2
■ Satakunnan vankila	2
■ Lounais-Suomen vankila	1
■ Vaasan vankila	2
■ Kuopion vankila	1
■ Mikkelin vankila	7 (kaksi naista)
■ Oulun vankila	2 (yksi nainen)
Yhteensä päihdehuoltolaitokseen	23

Silta-Valmennusyhdistykseen

■ Helsingin vankila	2
■ Hämeenlinnan vankila	1 (nainen)
■ Keravan vankila	2
■ Riihimäen vankila	1
■ Kylmäkosken vankila	3
■ Satakunnan vankila	5
■ Vilppulan vankila	1
■ Pelson vankila	1
■ Sukevan vankila	2
Yhteensä Silta-Valmennusyhdistykseen	18

Päihdehuoltolaitoksiin on sijoitettu eniten vankeja (10) Itä- ja Pohjois-Suomen alueelta, josta Silta-Valmennukseen on sijoitettu vain kolme vankia ilmeisesti sen vuoksi, että se sijaitsee kaukana vankien kotipaikasta. Sekä Etelä- että Länsi-Suomen alueelta on sijoitettu suunnilleen yhtä monta vankia päihdehuoltolaitoksiin kuin Silta-Valmennusyhdistykseen. Päihdehuoltolaitoksen vankilat ovat valinneet yleensä kohtuullisen läheltä vankilaa.

4.1 Edellytykset sijoituslaitoksille

Vanki voidaan ohjeen nojalla sijoittaa vankilan ulkopuolelle vankeinhoito-osaston tai rangaistuslaitoksen johtajan hyväksymään päihdehuoltolaitokseen tai muuhun päihdehuollon yksikköön, sisäoppilaitosmuotoisesti koulutusta järjestävään tai muuhun sellaiseen laitokseen, jossa järjestettävän toiminnan katsotaan edistävän vangin selviytymistä. Toiminnan sisällön ja laadun tulee olla sellaista, että sijoittamisen perusteena olevassa vangin rangaistusajan suunnitelmassa esitetyt tavoitteet voivat toteutua. Eri-tyistä luetteloa käytettävistä päihdehuoltolaitoksista vankeinhoidossa ei ole eikä niitä ole kilpailutettu. Lääninhallitukset antavat toimiluvan yksityisille hoitolaitoksille. Toimintaa valvovat kunnat.

Vankeinhoito-osaston ohjeen nojalla sijoituslaitokseen liittyviä edellytyksiä ovat:

- Sijoituslaitos järjestää sosiaali- tai terveydenhuollon, opetus- tai muita soveltuvia palveluja. Laitos on valtion, kunnan, kuntayhtymän tai muun julkisyhteisön ylläpitämä tai vastaava yksityinen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottava yksikkö, jonka toiminta on järjestetty yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain (603/1996) tai yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) mukaisesti.
- Sijoituslaitoksesta sovitaan yhteistyössä vangin kotikunnan kanssa, kun kotikunta osallistuu sijoituksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen tai kun se on tarpeen sijoituksen yhteensovittamiseksi vangin vapautumisen jälkeen mahdollisesti tarpeellisten toimenpiteiden kanssa.
- Sijoituslaitoksessa on riittävä valvonta tai sen toimintamallia voidaan muutoin pitää sijoituksen kannalta tarkoituksenmukaisena.
- Sijoituslaitos sitoutuu valvomaan vangin sijoitukseen liittyvien ehtojen noudattamista ja ilmoittamaan vankilalle ehtojen rikkomisesta tai sitä koskevasta epäilystä sijoitussopimuksessa sovittavalla tavalla.
- Sijoituslaitos sitoutuu järjestämään vangin toiminnan siten, että se tukee vangin rangaistusajan suunnitelmassa asetettuja tavoitteita.

Sopimuksessa sovitaan mm. siitä,

- että sijoituslaitos valvoo vangille asetettujen, sijoitukseen liittyvien ehtojen noudattamista ja ilmoittaa vankilalle ja sopimuksessa mainituille muille viranomaisille ehtojen rikkomisesta tai sitä koskevasta epäilystä;
- että sijoituslaitos ilmoittaa rangaistuslaitokselle muutoksista laitoksen olosuhteissa, toiminnassa tai muissa sijoitussopimuksessa mainituissa asioissa;
- että sijoituslaitos nimeää yhteyshenkilön sijoituslaitoksen ja rangaistuslaitoksen yhteydenpitoa varten;
- että rangaistuslaitos suorittaa sijoitetun vangin valvontaa;
- että rangaistuslaitos seuraa sitä, että sijoituslaitos noudattaa tehtyä sopimusta;
- millä edellytyksillä sijoitussopimus voidaan purkaa tai sijoitus keskeyttää ja mitkä ovat sopijaosapuolten oikeudet peruuntumisen tai keskeytyksen yhteydessä;

4.2 Yhteistyölaitokset

Kankaanpään A-koti on Vapaan Alkoholihuollon Kannatusyhdistys ry:n ylläpitämä päihdekuntoutuslaitos, joka tarjoaa kuntoutusta vapaaehtoisesti hoitoon hakeutuville. Pidempiaikainen, noin puolen vuoden – vuoden pituinen kuntoutus perustuu yhteisökasvatuksellisiin periaatteisiin. Peruskuntoutus, joka kestää n. 4- 6 viikkoa, on psy-

kososiaalista kuntoutusta, joka sisältää myös yhteisöllisiä elementtejä.

Kiviharjun kuntoutumisklinikka on Oulun kaupungin päihdeyksikkö, jossa asiakkailla on mahdollisuus katkaisu-, kuntoutus- sekä korvaus- ja vieroitushoitoon. Kuntoutuksella tuetaan päihteetöntä elämäntapaa ja päihteidenkäyttäjien selviytymistä arjessa. Kuntoutushoito toimii kiinteällä ryhmäperiaatteella. Hoitajaksot ovat neljän viikon mittaisia. Kuntoutuksessa käytetään erilaisia hoitomenetelmiä ja lähestymistapoja, kuten kognitiivista käyttäytymisterapiaa, sosiodraamaa ja sosiometrisia menetelmiä, verkostoterapiaa, yhteisöhoitoa ja tarvittaessa lääkehoitoa. Keskeisiä työmuotoja hoidossa ovat ryhmäistunnot, yksilökeskustelut, terveyden kohentaminen, tietoa jakavat luennot, toiminnalliset ryhmät ja jatkohoidon suunnittelu. Asiakkaalle laaditaan yksilöllinen hoitosuunnitelma, jossa määritellään hoidon tavoitteet ja selvitetään keinot niiden saavuttamiseksi. Myös perheenjäsenet otetaan hoidossa huomioon järjestämällä mm. hoitoneuvotteluja ja verkostotapaamisia.

Mainiemen kuntoutumiskeskus on Hämeen päihdehuollon kuntayhtymän jäsenkuntien omistama päihdehuollon erityispalveluyksikkö Lammilla. Mainiemen kuntoutumiskeskuksessa tarjotaan päihdehuollon palveluja 18 vuotta täyttäneille katkaisuhoidosta pitempiaikaiseen kuntoutukseen sekä asiakkaan tarpeiden mukaista työkokeilua ja tukiasumista. Kuntoutustoiminta perustuu yhteisöhoitoon periaatteisiin.

Mikkeli-Yhteisö on Vapaan Alkoholistihoollon Kannatusyhdistys ry:n ylläpitämä hoitolaitos yli 18-vuotiaille huumeongelmasta kärsiville, jotka haluavat lopettaa kaikkinaisen päihteiden käytön. Mikkeli-Yhteisö kuntouttaa ja opettaa huumeriippuvaisia ihmisiä normaaliin elämään. Yhteisön päihdekuntoutus on pitkäkestoista yhteisöhoitoa ja -kasvatusta narkomaaneille. Mikkeli-yhteisössä käytetään 5-portaista hoitomallia, josta neljä porrasta suoritetaan yhteisössä ja viimeinen oma-apu- ja jatkoryhmissä. Hoitoaika on 12-15 kuukautta.

Pyhänsivun Kan-hoitokoti on Kristillisen alkoholisti- ja narkomaanityö ry:n (KAN) ylläpitämä päihdeongelmallisille miehille tarkoitettu hoitoyhteisö. Hoidon tarkoituksena on auttaa alkoholista ja huumeista kärsiviä sekä vankilasta vapautuvia pysyvään raittiuteen ja yhteiskuntaa hyödyttävään elämään. Hoitotyössä kiinnitetään huomiota kristillisiin arvoihin ja pyritään luomaan aktiivinen elämänympäristö, jossa erilaiset harrastukset ja terapiatyöt antavat tärkeitä virikkeitä uuden elämän puolesta. Hoidon jälkeen pyritään ohjaamaan tuen piiriin.

Ridasjärven päihdehoitokeskus on Uudenmaan päihdehuollon kuntayhtymän ylläpitämä hoitolaitos alkoholi-, huume- ja lääkeriippuvaisille miehille, naisille ja pariskunnille. Hoito voi olla pidempikestoista kuntoutusta, katkaisuhoidoa (ei huumeatkaisua) ja avohoidoa tukevaa ryhmähoitoa, joka käsittää ns. intervallihoidon ja avohoitoryhmät. Perushoitoon kuuluvat inhimillisten perustarpeiden tyydyttäminen, terveyden- ja sairaanhoito, fyysinen kuntoutuminen, askartelu- ja toimintaterapiaa sekä asiakkaan omatoimisuuden aktivoiminen. Perushoitoa täydentävät psyykinen, sosiaalinen ja ammatillinen kuntouttaminen. Keskimääräinen kuntoutusaika on perushoidossa alkoholiriippuvaisilla 1-3 kk, huumeriippuvaisilla 3-6 kk.

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus on Helsingin kaupungin ylläpitämä päihdehuollon kuntoutuskeskus, jossa kuntoutetaan päihdeongelmaisia miehiä, naisia ja perheitä. Toiminnan tavoitteena on, että asiakas pystyy kuntoutusjakson jälkeen avo-

huollon tuella ylläpitämään laitostuntoutuksessa aloitettua päihdeongelmista vapaata elämäntapaa. Tähän pyritään parantamalla asiakkaiden sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä suoriutumisedellytyksiä. Kuntoutuskeskuksessa käytetään erilaisia kuntoutusohjelmia mm. yhteisökuntoutusta. Keskimääräinen kuntoutusaika on 2 kuukautta.

Tessio Backa Hoitokoti – Itsenäistymiskeskus on Jyväskylän Katulähetyksen hoitokoti, joka on tarkoitettu lähinnä vankiloissa oleville ja sieltä vapautuville sekä laitostaustaisille päihde-, peli-, seksi- sekä laitostumis- ja mielenterveysongelmista kärsiville henkilöille, joiden normaaliin elämiseen liittyvät taidot ovat kadonneet tai niitä ei ole ollutkaan. Asiakkaille opetetaan arkielämän taitoja yhteisohoidon periaatteella kristilliseltä pohjalta.

Tampereella sijaitsevan **Silta-Valmennusyhdistyksen** kuntoutuksen tavoitteena on edistää vangin selviytymistä rangaistusaikana, tukea hänen yhteiskuntaan sopeutumistaan sekä vähentää päihdekäyttöä ja riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Kuntoutuspalveluiden avulla työstetään vangin elämänmuutosprosessia, tarjotaan välineet elämänhallinnan ja toimintakyvyn lisäämiseen ja päihteiden käytön vähentämiseen sekä annetaan perusvalmiudet koulutukseen ja työelämään osallistumiseen. Kuntoutuspalvelut on ensisijassa tarkoitettu toteutettaviksi osana vangin vapautteen valmennusta. Yhdistyksen kuntoutusperiaatteissa korostuu yhteisöllisyys. Silta-Valmennusyhdistyksen kanssa yhteistyö aloitettiin vuonna 2001.

Suurin osa yhteistyölaitoksista toimii jollain tavoin yhteisohoidon periaatteiden mukaisesti. Osa niistä (Kiviharjun kuntoutumisklinikka, Mainiemen kuntoutumiskeskus ja Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus) ovat kaupungin tai kunnan ylläpitämiä, osa on hoitokotityyppisiä pienehköjä laitoksia (Kankaanpään A-koti ja Pyhänsivun Kanhoitokoti). Mikkeli-Yhteisö on pitkään hoitoon perustuva terapeuttinen yhteisö. Kristilliseltä pohjalta toimivia ovat Kan-hoitokoti ja Tessio Backa.

5. YHTEISTYÖ VANKILOIDEN JA KOTIKUNTIEN KESKEN

Vankeinhoito-osaston ohjeen mukaan rangaistuslaitoksen tulee tehdä vangin kotikunnan viranomaisten kanssa vangin suostumuksella yhteistyötä sijoituksen valmistelemisessä, jolloin sovitaan sijoituslaitoksesta ja hoidon rahoituksesta vankila-aikana ja vapautumisen jälkeen. Yhteistyön piiriin kuuluu myös sijoituksen aikana tarvittavien tukitoimien järjestäminen sekä sijoitukseen liittyvien tavoitteiden ja vangin vapautumiseen liittyvien toimenpiteiden yhteensovittamiseksi, erityisesti vangin jatkohoidon järjestämiseksi rangaistusajan jälkeen.

Vankien kotikunnat ovat yleensä olleet mukana hoidon suunnittelussa. Noin joka toisen hoito jatkuikin vapautumisen jälkeen kotikunnan rahoituksella.

6. RAHOITUS

Rikosseuraamusvirastolla oli vuonna 2003 erillinen määräraha käytettäväksi vankien sijoitukseen ulkopuoliseen laitokseen ja ehtona sen käytölle oli mm., että rahoitusta ei voida muuten järjestää. Rikosseuraamusvirasto käytti sijoituksiin määrärahaa yhteensä noin 200 000 euroa.

Lisäksi päihdehoidon maksajana vankila-aikana oli 11 päihdehuoltolaitokseen sijoitetun kohdalla sosiaalitoimi ja kolmen hoitokustannuksiin sosiaalitoimi osallistui yhdessä vankeinhoitolaitoksen kanssa. Tarkemmista kustannuksista ei ole tietoa. Vankeinhoitolaitos kustansi kokonaan 9 vangin ulkopuolisen päihdehoidon. Vankeinhoitolaitos maksoi 17 Silta-Valmennukseen sijoitetun kuntoutuksen pääsääntöisesti siten, että vankilat maksoivat kustannukset ensin itse ja laskuttivat ne sitten Rikosseuraamusvirastolta. Yhden Silta-Valmennukseen sijoitetun kuntoutuksesta sosiaalitoimi maksoi puolet.

Laitosten hoitopäivän hinta vaihteli 53 eurosta 151 euroon keskimäärän ollessa 87 euroa. Silta-Valmennuksen kuntoutuspäivän hinta oli 87,46 euroa.

7. SIJOITETUN VANGIN VALVONTA

Vankeinhoito-osaston ohjeen mukaan vanki on valvonnan alainen ulkopuoliseen laitokseen sijoituksen aikana. Valvonnan tarkoituksena on varmistaa, ettei vanki poistu sijoituslaitoksesta ilman asianmukaista lupaa eikä syyllisty rikokseen sekä, että vanki noudattaa sijoitukselle ja päiheteettömyydelle asetettuja ehtoja. Periaatteena sijoitetun vangin valvonnassa on se, että rangaistuslaitos vastaa valvonnasta. Valvontaa toteutetaan sekä suoraan että välillisesti sijoituslaitoksen yhteyshenkilön kautta. Rangaistuslaitos suorittaa valvontaa pitämällä yhteyttä vankiin ja sijoituslaitoksen yhteyshenkilöön, käymällä sijoituslaitoksessa sekä suorittamalla valvontaa teknisin välinein esim. puhelimitse. Rangaistuslaitos, tai sopimuksen mukaan myös sijoituslaitos, voi päiheteettömyyden toteamiseksi vaatia vankia suorittamaan puhalluskokeen tai antamaan virtsanäytteen. Sijoituslaitos valvoo vangin sijoitusehtojen noudattamista sijoitussopimuksessa sovitulla tavalla ja ilmoittaa vankilalle ehtojen rikkomisesta tai sitä koskevasta epäilystä. Vangin sijoitusehtojen rikkomisesta ilmoitetaan tarpeen mukaan suoraan poliisiviranomaiselle.

Valvonta on toteutettava hienotunteisesti ja samalla on huolehdittava siitä, etteivät vankia koskevat salassa pidettävät tiedot tule ilmi ilman vangin antamaa suostumusta. Valvontatoimenpiteet ja sijoituslaitoksen antamat vangin sijoitusehtojen rikkomista koskevat tiedot tulee kirjata niin, että ne pystytään jälkikäteen selvittämään.

Käytännössä valvontaa hoidetaan mm. tekemällä valvontakäyntejä sijoituslaitoksiin sekä olemalla niihin yhteydessä puhelimitse. Poistumislupa-asiat on yleensä hoidettu postin ja faxin välityksellä. Sijoituslaitoksissa saatetaan myös pitää kuntoutukseen liittyvä alku- ja loppupalaveri. Silta-Valmennusyhdistyksen ja vankeinhoitolaitoksen välillä on laadittu erityinen sopimus kuntoutuksen ehdoista. Yhdistys faksaa viikko-ohjelmat vankilaan, samoin vankien osallistumiset ulkopuolisiin tilaisuuksiin. Silta-Valmennusyhdistyksessä tehdään vankien päihdetestaukset. Myös osa päihdehoitolaitoksista voi tarvittaessa teettää testauksia ulkopuolella.

8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Vankien sijoitukset ulkopuoliseen laitokseen käynnistyivät melko hitaasti vuonna 2000, mihin vaikuttivat mm. rahoitukselliset ongelmat ja puutteet vankiloiden kuntoutustoiminnoissa. Vuonna 2003 toiminta oli jo vakiintuneempaa. Päihdehuoltolaitokseen sijoitettujen määrä (23) lisääntyi hieman edellisestä vuodesta (neljällä henkilöllä). Silta-Valmennusyhdistykseen sijoitettujen määrä (18) puolestaan putosi viidellä henkilöllä verrattuna edelliseen vuoteen. Sijoitusten määrää todennäköisesti vähentää se, ettei työlääseen sijoitusprosessiin mielellään lähdetä epävarman rahoituksen vuoksi.

Ulkopuolista sijoitusmahdollisuutta käytti vuonna 2003 yhteensä 15 vankilaa, joista suurin osa oli samoja kuin aikaisemmin. Itä- ja Pohjois-Suomen alueelta sijoitettiin Silta-Valmennusyhdistykseen vain kolme vankia ilmeisesti siitä syystä, että vangin kotipaikkakunnalta on pitkä matka Silta-Valmennusyhdistykseen Tampereelle. Kolme vankilaa sijoitti vankeja sekä päihdehuoltolaitoksiin että Silta-Valmennusyhdistykseen.

Päihdehuoltolaitoksia, joihin vankeja sijoitettiin, oli vuonna 2003 yhteensä kahdeksan, mikä oli viisi laitosta vähemmän kuin edellisenä vuonna. Eniten sijoituksia tehtiin Mikeli-Yhteisöön ja Tessio Backaan. Päihdehuoltolaitoksien valintaan ovat vaikuttaneet sijainti, hoitopäivän hinta, hoidon tehokkuudesta saatu mielikuva mm. aiempien kokemusten vuoksi ja vangin toivomukset. Vangin kotikunnan toivomukset laitoksen suhteen ovat olennaisen tärkeitä, koska hoitoa on usein tarpeen jatkaa vapautumisen jälkeen vangin kotikunnan rahoituksella. Yhtenä kriteerinä hoitopaikan valinnalle tulee olla myös vangin yksilöllinen tarve, koska hoidon onnistumiselle on merkitystä sillä, minkälainen hoitotyö tehoaa yksilöön parhaiten. Valvonnan kannalta hoitopaikan läheisyydellä on merkitystä.

Lainrikkajille palveluita on vähän saatavilla, joten Silta-Valmennuksen kuntoutuspalvelut ovat tärkeitä, kun vanki tarvitsee laaja-alaisempaa kuntouttavaa toimintaa kuin päihdehuoltoa elämänhallintataitojen lisäämiseksi. Yhdistyksen palvelut mahdollistavat asenteittaisen yhteiskuntaan sijoittumisen edistämisen.

Sijoitukset ovat yleensä hyvin valmisteltuja ja yhteistyö vankiloiden ja kuntoutuslaitosten kesken on toiminut hyvin. Sijoitusprosessi on sinänsä kuitenkin erittäin vaativa sekä henkilökunnalle että myös vangille.

Sijoitettuja vankeja oli yhteensä 41, joista 6 oli naista. Sijoitusta on käytetty hyvin erilaisten vankien kohdalla: heidän ikänsä, kertaisuutensa, rikoksensa ja tuomion pituus vaihtelivat huomattavasti. Hoitoajat ovat olleet päihdehuoltolaitoksissa melko lyhyitä: hieman yli puolella sijoitetuista kuntoutus on kestänyt alle 3 kuukautta. Silta-Valmennusyhdistyksessä sijoitetut ovat olleet kuntoutuksessa usein yli 3 kuukautta, muutama yli puoli vuottakin. Hoito kokonaisuudessaan on useiden kohdalla ollut pitkäjänteinen ottaen huomioon myös kuntoutusajan vankilassa sekä mahdollinen jatkohoito vapautumisen jälkeen sosiaalitoimen rahoituksella.

Useimman vangin sijoitus toteutui suunnitellun mukaisesti. Suurinta osaa niistä pidettiin muutenkin onnistuneina. Yli puolet hoitosuhteista jatkui vapautumisen jälkeen.

Kaikista sijoitetuista vangeista retkahti noin 10 % hoidon aikana. Koska retkahtaminen kuuluu päihdeongelman luonteeseen, sijoitusten onnistumista voidaan pitää hyvänä. Vaikka sijoitettavat valitaan huolellisesti vankilassa kuntoutukseen osallistuneista, etukäteen ei voida täysin varmasti ennustaa onnistumista hoitolaitoksessa, jossa "kiusaukset" ovat erilaiset kuin vankilaympäristössä.

Hoidon kustannuksia on maksettu arviolta yhteensä noin 300 000 euroa ottaen huomioon sen, että hoidon kustantamiseen ovat osallistuneet myös vankien kotikunnat. Sijoitusmahdollisuuden käyttö tulevaisuudessa edellyttää sitä, että rahoitus voidaan turvata pitkäaikaisesti, koska ajoittainen epävarmuus rahoituksesta haittaa huomattavasti toiminnan suunnitelmallisuutta.

RAPORTTI ULKOPUOLISEEN LAITOKSEEN SIJOITUKSESTA
RIKOSSEURAAMUSVIRASTOLLE
(täytetään yhteistyössä sijoituslaitoksen kanssa)

_____	_____
Sijoitetun vangin nimi	Vankila
_____	_____
Sijoituslaitos	Henkilötunnus
_____	_____
	Sijoitus alkoi, pvm
	päättyi, pvm

Sijoituksen päättyminen

- sijoitus toteutui suunnitelman mukaisesti
- sijoitus keskeytyi, milloin, peruste

toimenpiteet keskeytymisen johdosta

Sijoituksen onnistuminen

- hyvin (sijoitettu on osallistunut toimintaan tavoitteen mukaisesti ja rikkeettä)
- kohtalaisesti (vain osa tavoitteista saavutettiin ja/tai sijoitukseen liittyi joitain ongelmia)
- huonosti (sijoitettu ei ole ollut osallistunut toimintaan tavoitteen mukaisesti ja/tai sijoitus on keskeytynyt)

Sijoituksen jatkuminen vapautumisen jälkeen

- jatkuu vapautumisen jälkeen
- päättyy vapautuessa

Sijoitetun tilanne vapautumisen jälkeen

Pvm

Allekirjoitus